

1. Αρχαιολογικός χάρτης 'Αρκαδίας (τέλη 19ου αιώνα) με σχεδιαγράμματα των θεάτρων Μαντινείας και Μεγαλόπολης (άρχειο Ν.Γ.).

ΑΡΧΑΙΑ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΘΕΑΤΡΑ ΣΤΗΝ ΑΡΚΑΔΙΑ

'Η μυθολογία των Άρκαδων είναι άνεξάντλητη. Οι κάτοικοι τής Άρκαδίας — Προελληνες — φαίνεται διτί ήταν οι άρχαιοτεροι κάτοικοι τής Πελοποννήσου. 'Ακόμα καί ό τολμηρός Παυσανίας στήν έποχή του (2ος αι. μ.Χ.) βρίσκει τήν όρεινή Γορτυνία άπροσπλαστη, ενώ τά παλαιοντολογικά εύρήματα τής Μεγαλόπολης τοποθετούν τήν παρουσία τού ἀνθρώπου στήν Άρκαδία πιό πιού καί ἀπό τήν 4η χιλιετία π.Χ. (εἰκ. 1).

Οι Πελασgoi 'Άρκαδες ήταν μουσικός λαός. 'Από τό πλήθος τῶν ἀρκαδικῶν οἰκισμῶν σέ ἀστήμαντα μικρά χωριά καί ἀριθμό πόλεων θά ἀναφέρθω μόνο σ' ἐκεῖνα διπου σώζονται σήμερα θέατρα, ὀλόκληρη ἡ τμῆματα ἀπ' αὐτά, πού κατέγραψα καί φωτογράφισα σέ περιοδεία μου τό 1978.

'Η σειρά πού θ' ἀκολουθήσω στήν παρουσίαση τῶν ἀρκαδικῶν θέατρων είναι ἀνάλογη μέ τό μέγεθος τῆς χωρητικότητας καί μέ τόν τρόπον κατασκευῆς τους. "Ετοι, ἔχουμε α) τά μεσαία - μικρά θέατρα τῶν δύο σμαντικότερων πόλεων-κρατῶν τής Άρκαδίας, τής Τεγέας καί τής Μαντινείας, πού είναι κατασκευασμένα στό κέντρο τῆς πόλης, τεχνητά μέ ἐπιχωματώσεις, θ) τά δύο μεσαία - μικρά θέατρα τοῦ Ὀρχομενοῦ καί τοῦ Αἴπου, χτισμένα πάνω σέ ἀκροπόλεις καί κατασκευασμένα μέ τόν κλασικό τρόπο στήν πλαγιά λόφου ή ὑψώματος, καί, γ) τό θέατρο τῆς Μεγαλόπολης, τό μεγαλύτερο σέ χωρητικότητα θέατρο τῆς Άρκαδίας, ἀλλά καί ὅλης τῆς Ἑλλάδας. Μέ τίν ἐπικράτηση τῆς νέας θρησκείας, τοῦ Χριστιανισμοῦ, καταστρέφονται οι ἀρχαῖοι ναοί καί τά ἀρχιτεκτονικά μνημεῖα, κάθε σημάδι πού θυμίζει τόν ἀρχαῖο κόσμο. Τά ἀρχαῖα θέατρα σιωπούν καί αὐτά — ἀφοῦ οι χώροι δέν σήμαιναν πλέον τίποτα καί ἡ λειτουργικότητά τους μέ τήν πάροδο τού χρόνου ἀπολιθωνόταν γιά καλά σέ παρελθόν — καί ἐρήμωναν — μέσα ἀπό τίς ἐπιδρομές τῶν Γότθων, τῶν Σλάβων, τῶν Ἐνετῶν, διαδοχικῶν κατακτητῶν τῆς Πελοποννήσου, γιά νά φθάσουμε στήν, οὕτως ἡ ἄλλως, σκοτεινή ἐποχή τῆς Τουρκοκρατίας. "Ετοι, μόνο στίς ἀρχές τοῦ αιώνα μας, η πρωτεύουσα τῆς Άρκαδίας ἀποκτά καί πάλι θέατρο, πού ρυθμολογικά ἀνήκει στόν «ἐκλεκτικισμό», ἀλλά καί αὐτό, σήμερα, ἔχει περιπέσει σέ ἀχρηστία. Μόνο σέ δύο ἀπό τά ἀρχαῖα θέατρα τῆς Άρκαδίας, μετά ἀπό φιλότιμες προσπάθειες τῶν τοπικῶν πολιτιστικῶν συλλόγων, δόθηκαν περιστασιακά παραστάσεις ἀρχαίας τραγωδίας.

Νίκου Γρηγοράκη

Μέλος τῆς 'Ενώσεως Ελλήνων Κριτικών καί Ιστορικών Τέχνης

Τό θέατρο της Τεγέας

Τήν ύπαρξη τούθεάτρου της Τεγέας πρώτος αναγνώρισε ὁ Ρός¹ και ἀργότερα πιστοποίησαν ἀνασκαφές τῆς Γαλλικής Ἀρχαιολογικῆς Σχολής που ἔγιναν ἀπό τόν Βαλουώ².

Πραγματικά, σέ ἀπόσταση 150 περίπου μέτρων ἀπό τὴν ἀγορὰ βρέθηκαν τμήματα τοῦ ὑποστριγμάτου τοῦ θεάτρου. Τὸ μικρὸν θέατρο τῆς Τεγέας ἦταν ὀλομάρμαρο καὶ εἶχε γίνει μὲτη πενταπάτηστη. Θέλεντας δυτικά. Σύμφωνα μὲ τὸν Τίτο Λίβιο, ἡ κατασκευὴ τοῦ πραγματοποιήθηκε μὲ γενναῖα ἐπιχορήγηση τοῦ βασιλιά τῆς Συρίας Ἀντιόχου Δ τοῦ Ἐπιφανῆ (175-164 π.Χ.). Μᾶλλον θά κτιστηκε στήθε ἄλλου ἀρχαιότερου, γιατὶ δὲν φανταζόμαστε διῆταν δυνατῶν οἱ Τεγέατες κάτοικοι μιᾶς ἀκμάδυσσας ἀρκαδικῆς πολιχνῆς νά μην θεάτριζόνταν κατά τοὺς κλασικούς χρόνους.

Τό θέατρο τῆς Τεγέας, ὅπως καὶ τῆς γειτονικῆς Μαντινείας, ἔγινε μέσα στὴν πόλη· οἱ κάτοικοι δὲν κατέβυγαν στοὺς γειτονικοὺς λόφους, δῆτας συνηθίζονταν, για νά ἀποφύγουν ἔτοι περισσότερες δαπάνες. Τό θέατρα αὐτῶν τῶν δύο ἀντικαθόμενων ἀρκαδικῶν πόλεων δέν χρησίμευαν μόνο γιά τὴ διδάσκαλιο δραματικῶν ἔργων, ἀλλά καὶ γιά ἀλλες, δῆτας φαινεται, συγκεντρώσεις πολιτικοῦ καὶ πολιτιστικοῦ χαρακτήρα, συμπληρώνοντας μ' αὐτὸ τὸν τρόπο τὴν «ἀγορά».

Σήμερα, δέν ύπάρχει τίποτα σχεδόν πού νά υμιζεῖ τὸ ἐλληνιστικό θέατρο τῆς Τεγέας, ἀφοῦ αὐτὸ κατατράπηκε μὲ τὴν ἀνάκασκευὴ τῆς ἀναπλαιωμένης βασιλικῆς ἐκκλησίας τῆς Παλαιᾶς Ἐπισκοπῆς, που καὶ αὐτὴ κτίστηκε στὸ ίδιο σημεῖο μὲ τὴν ἀρχαὶ βυζαντίη βασιλική τοῦ Νικλίου. Τὸ κυρίως θέατρο, ἡ ὄρχηστρα καὶ ἡ σκηνὴ ἔχουν καλυφεῖ ἀπό τὸ ἀργόκτηπο τοῦ Τεγεατικοῦ Συνδέουμον, ἐνώ διακρίνονται τμῆματα τοῦ ἀνάλημματος στὴ βάση πού πάνω τῆς ψύφωνται σήμερα τὸ ἀνατολικό μέρος (ἰερό) τοῦ βυζαντίου ναοῦ³ (εἰκ. 2).

Στὸ διπλανὸν ἀρχαιολογικὸ μουσεῖο φυλάσσονται στὸν προθάλαμο δύο θρόνοι ἀπό τὴν πρώτη σειρὰ τῶν καθισμάτων τοῦ θεάτρου: τὰ μόνα δείγματα μεγαλοπρεπείας τῆς ἀλλοτε ἀκμάζουσας ἀρκαδικῆς πολιτείας (εἰκ. 3). Οἱ δρόνοι αὐτοὶ ποὺ φέρουν τοὺς ἀριθμούς (300) καὶ (301) ἀντίστοιχα, βρέθηκαν στὶς πρώτες ἀνασκαφές, στὰ χρόνια 1888-1889, καὶ καταλλγοῦν διακοσμημένους στὸ κάτω μέρος μὲ πόδια λεονταριοῦ, ἐνώ τὸ πάνω μέρος καταλήγει σε πλάτη (ἐρειπεῖνται).

Τό θέατρο τῆς Μαντινείας

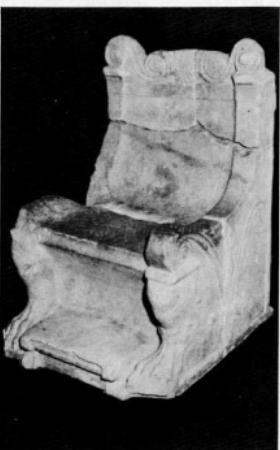
Στὸ ψηλό ὅροπεδίο τῆς Ἀρκαδίας, κοντά στὴν Τρίπολη καὶ στὸ 130 χιλιόμετρα, ἀφοῦ πάρουμε τὸ θορεινό δόρυ πού δῆγη στὴν Ὀλυμπίᾳ, μπορούμε νά ἐπισκεφθούμε τὸ ἀρ-

χαῖο θέατρο τῆς Μαντινείας, πού ἀνακάλυψε ὁ Γάλλος ἀρχαιολόγος Γουσταύος Φουζέρ⁴ (εἰκ. 4).

Στὴ Μαντινεία, ὅπως καὶ στὴν Τεγέα, τό θέατρο κτίστηκε στὸ κέντρο τῆς πόλης, μὲ σκοπὸ νά χρησιμεύσει ὁμοὶ μόνο γιά τὴν παράσταση ἀρχαίου δράματος, ἀλλά καὶ σὰν χώρας λαϊκῶν συγκεντρώσεων. Τό θέατρο σ' αὐτές τὶς δύο ἀρκαδικὲς πόλεις ἀποτελεῖ μέρος τῆς «ἀγορᾶς» καὶ βασικό ὅργανο τῆς δημόσιας ζωῆς. Κτισμένο σ' ἔναν ἐπίπεδο χώρα, είναι ἐνα ἔργο ἔξ ολοκλήρου τεχνητό. Γιά νά στηρίξουν τὶς κερκίδες τοῦ θεάτρου κατασκεύασαν ἔνα λοφίσιο πού καὶ αὐτὸν, μὲ τὴ σειρά του, τὸν στηρίξαν σ' ἔναν ὄγκωδη τοίχο. Οἱ κερκίδες θέλενται ἀνατολικά, ἔτσι ὡς οἱ θεατές νά ἔχουν τὴν πλάτη στραμμένη στὴ δύση. Ο τοίχος σήμερα είναι καταστραμμένος: δίπλα στὴ δυτική σκάλα σώζεται μόνο ἔνα τμῆμα του ψηφού 3,62 μ., ἐνώ τὸ ἀρχικό του ψήφος ύπολογίζεται τέσσερις φορές μεγαλύτερο. Οἱ κερκίδες δὲν ἀρχίζουν ἀπό τὸ ἐπίπεδο τῆς ὄρχηστρας, ἀλλά χωρίζονται ἀπό αὐτὸ μέτρα σκαλοπάτια, ύψους 0,40 μ. τὸ καβένα, τά όποια δέν προορίζονταν γιά τοὺς θεατές, ἀλλά χρησιμεύαν ώς δευτερεύων χώρας τῆς σκηνῆς πού χρηματοποιούσαν οἱ ήθωποιοί. Μερικές ἀπό τὶς κερκίδες είναι ἀπό μάρμαρο καὶ ἀλλες ἀπό ἀσπρὸ ὁσθέστη, δῆλες ὅμως ἔχουν τὴν ίδια ἐμφάνιση καὶ είναι πολὺ ἀπλές, χωρίς χάρη.

2. Τὸ μοναδικὸ τμῆμα πού σώζεται ἀπό τὸ ὄρχαῖο θέατρο τῆς Τεγέας.

3. Τὸ θρόνος - καθίσμα πού σώζεται από τὸ ὄρχαῖο θέατρο τῆς Τεγέας καὶ φυλάσσεται στὸ ἀρχαιολογικὸ μουσεῖο Τεγέας.

4. Το άρχαιο θέατρο της Μαντινείας (φωτ. 1978).

5. Παράσταση άρχαιου δράματος από το θέατρο Ελασσόνας Βεργίδη στο άρχαιο θέατρο της Μαντινείας το 1978.

Τό ιδιαίτερο στο θέατρο αύτό είναι ότι είχε έξωτερικές σκάλες: μιά διπλά σε κάθε πτέρυγα. Η περιφέρεια τής όρχηστρας είναι δύο ένα τμήμα κυκλου μέλακτινα 10,85 μ.

Άν και τό κυριώς θέατρο φαίνεται διπλο χρονολογικά άνηκε στην κλασική έποχη και είναι σύγχρονο τών τειχών που περιβάλλουν τήν πόλη, μερικές κερκίδες, καθώς και τά μέρη τῆς σκηνής και οι πλαϊνές σκάλες, είναι μεταγενέστερες. Ο Φουέρ ιστορεύει ότι τό προσκήνιο τού θεάτρου είχε κιτοεί πριν από τήν ελληνιστική έποχη. Ήσως τον 4ο αιώνα οι ήθωποι νά έπαιζαν στο έδαφος τής όρχηστρας ή σε μιά χαμηλή έξέδρα μπροστά στή

σκηνή, πού βρισκόταν στή θέση τού σημερινού προσκήνιου.

Στό ίδιο άρχαιο θέατρο της Μαντινείας ό φιλοτεχνικός "Ομίλος Τριπόλεως τό καλοκαίρι τού 1978 και άργότερα όργάνωσε παραστάσεις άρχαιου δράματος", πού έδωσε σ' θέατρος τής Έλασσόνας Βεργίδη, έτσι ώστε στόν ίδιο ιερό άρκαδικό χώρο νά άκουστει και πάλι ό τραγικός λόγος (εἰκ. 5).

Τό θέατρο τού Αἴπου

Πάνω στό βουνό πού χωρίζει τόν Άλφειο ποταμό από τήν περιοχή τού Σαμικού θρίσκεται, σε περισσότερο από

700 μ. υψος, ένα από τά πιό ύπερυψωμένα θέατρα της Έλλαδος, τό Αίπο. Γιά νά φτάσει κανείς έκει πρέπει νά ξεκινήσει από τό χωριό Πλατάνια, πού λοξόδρομει από τόν ίδιο δρόμο πού ένωνει τόν Πύργο με τήν Άνδριτσανα.

Τό θέατρο αύτό δέν έχει γίνει, από δύο έδρω, μέχρι σήμερα άντικείμενο καμιά μελέτης, άλλα μόνο μιάς πολύ έπιπλολαις άνασκαρψής. Ή πρόσθαση στό θέατρο είναι ιδιαίτερα κουραστική και κάνει τή μετάθαση έκει σχεδόν άδυνατη.

Η άκροπολη και ό περιγυρός της διαγράφονται πολύ καλά. Μάς γεννάται δώμα τό έρωτημα, ποιά άναγκη όδη-

6. Τμήμα υποστηριγμάτος του θεάτρου στην άκροπολη του Αίπου (φωτ. αρχείου).

7. Θρόνος - κάθισμα από το θέατρο του Αίπου.

γησε στήν κατασκευή τοῦ θεάτρου στήν κορυφή μιᾶς ἀκρόπολης. Μήπως δηλαδή τὸ εἶδος αὐτὸ τοῦ θεάτρου είχε κυρίως θρησκευτικό - λειτουργικό χαρακτήρα (εἰκ. 6).

Ἐνα κάθισμα (εἰκ. 7), λαξευμένο σέ πέτρα, τὸ όποιο δέν βρίσκεται θέσαια στήν ἀρχική του θέση, είναι τὸ μόνο σημαντικό ἀπομενάρι τοῦ θεάτρου αὐτοῦ, πού ἴως μᾶς ἀποκαλύψει κάποια μέρα τὸ μυστικό του.

Τό θέατρο τοῦ Ὀρχομενοῦ

Ο Ὀρχομενός, ἀπόγονος τοῦ Λυκάνωνος, είναι καὶ ὁ ὁμώνυμος ιδρυτής τοῦ ἀρκαδικοῦ Ὀρχομενοῦ, τῆς πιὸ ισχυρῆς ἀκρόπολης τῆς Ἀρκαδίας. Ο ταξιδώτης δέν ύποψιάζεται καθώς διασχίζει τὴν ἡρεμ μαντινειακή πεδιάδα, πώς πάνω σ' ἔνα ὑψώμα πού ὅρθινεται ἀπό τὸ Λεβίδι καὶ δῆγει στήν Καντήλα, ὑπῆρχε μιὰ ἀπό τις πιὸ ισχυρές ἀρκαδικές πόλεις πού ἄκμασε στὴν Ἀρχαϊστητα. Ο οἰκισμός αὐτός, μάλιστα, φαίνεται ὅτι διατηρήθηκε ἕως τὸν 14ο αιώνα, ἀφοῦ θρεπήθηκε ἐκεὶ θυζαντινά νομίματα τοῦ Ἰουστινιανού. Στήν ίδια θέση τοῦ παλαιοῦ οἰκισμοῦ διακρίνονται σήμερα καὶ ἀπό μακριά τὰ σπίτια τοῦ χωριού Καλπάκι.

Φτάνοντας κανεὶς ἔκει, πρέπει νά ἀνηφορίσει μὲν τὰ πόδια: μετά ἀπό μιὰ διαδρομή μέσα ἀπό τά δέντρα βρίσκεται ἔξινικά μπροστά στὰ ἀπομενάρια τοῦ θεάτρου τοῦ Ὀρχομενοῦ.

8. Ἀποψη τοῦ ὄρχαιου θεάτρου τοῦ Ὀρχομενοῦ (φωτ. 1978).

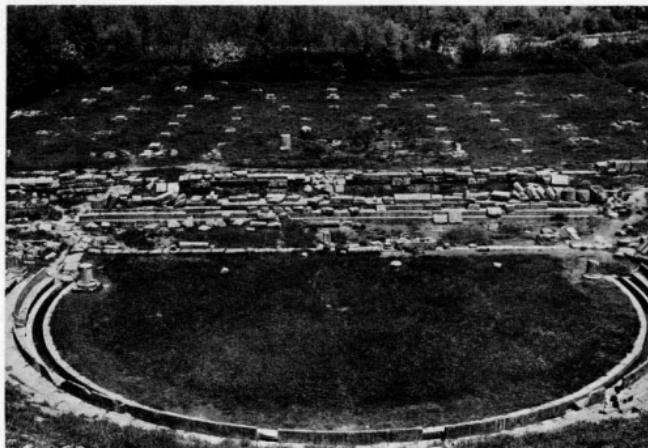

9. Η πρώτη σειρά καθισμάτων

Ἄπο τὸ χώρῳ τῆς ὄρχηστρας καὶ μετά ἀπόκρημνος βράχος κατεβαίνει κατακόρυφα καὶ ἀπό ἐκεῖ μπορεῖς νά ἀγναντεύεις καὶ νά κατοπτεύεις ολόκληρο τὸν κάμπο τῆς Καντήλας. Οι πρώτες σειρές ἀπό τις μαρμάρινες κερκίδες διατρέουνται πολὺ καλά, τόσο ὥστε νά μπορεῖ κανεὶς νά φανταστεῖ πώς θά ἤταν τὸ θέατρο σφηνομένο στὴν πλευρὰ τοῦ ὑψώματος. Τέλος, μπροστά ἀπό τὰ πρώτα καθίσματα στὸ χώρῳ τῆς ὄρχηστρας, υπάρχουν δύο καθίσματα - θρόνοι γιά τούς ἑπιστημούς, πού φιγουράρουν ἔχοντας στή μέση μιὰ κολόνα — στή-

Τό θέατρο τῆς Μεγαλόπολης

Τό θέατρο αὐτό ἀνακαλύφθηκε ἀπό τὴν Ἀγγλική Ἀρχαιολογικὴ Σχολή

11. Η ὄρχηστρα, ἡ σκηνή καὶ τὸ παρασκήνιο τοῦ ὄρχαιου θεάτρου τῆς Μεγαλόπολης (φωτ. 1978).

12. Οι πρώτες σειρές καθισμάτων τοῦ ὄρχαιου θεάτρου τῆς Μεγαλόπολης (φωτ. 1978).

ματων απο το αρχαιο θεατρο του Ορχομενου (φωτ. 1978).

10. Θρόνος - καθισμα απο το αρχαιο θεατρο του Ορχομενου (φωτ. 1978).

Αθηνών τό 1890-91, ένων άνασκαφές με άλλες ένδιαφέρουσες άνακαλύψεις έγιναν τό 1925 και τό 1929.

Βρίσκεται στήν κοιλάδα τού ποταμού Έλισσωνα και οι κερκίδες του είναι σκαμμένες στήν πλευρά τού λόφου που περιβάλλει τήν κοιλάδα πρός τά βόρεια. Η όρχική κατασκευή τού θεάτρου υπολογίζεται ότι έγινε τόν 4ο αιώνα.

Τό θέατρο τής Μεγαλόπολης είναι τό μεγαλύτερο τής όρχιας Έλλάδα και, σύμφωνα με τόν όρχαιολόγο Ε. Φίχτερ, άποτελείται από τό προσκήνιο, τήν άποθηκη τών διαφόρων μηχανη-

μάτων (άνατολικά τής όρχηστρας), τήν όρχηστρα και τό κυρίως θέατρο (κερκίδες) (εικ. 11).

Από τά παρασκήνια σώζεται μόνο τό νότιο τείχος - τό μισό είναι μέσα στό χώμα και οι έξωτερικές γωνίες του καταστραμμένες. Διακρίνονται έπισης τά κατώφλια τών δύο μεγάλων εισόδων (μέ πλάτος 1,50 μ. περίπου) που άδηγουσαν στή σκηνή.

Σέ απόσταση 7 περίπου μέτρων από τά παρασκήνια διακρίνουμε μιά σειρά από 28 πλάκες από σιδηροτόλιθο γκρίζο που πρέπει νά άποτελούσαν τή βάση τού προσκήνιου. Όσο γιά

τήν άποθηκη με τά μηχανήματα τής σκηνής, αύτή βρίσκεται άνατολικά τής όρχηστρας και είναι ένα ιδιαίτερο κτίσμα 35x8 μ. περίπου και από πέτρα. Ένας άνωγρος γιά νά φεύγουν τά νερά περνά μέσα από τή σκηνή και άλλος ένας γύρω από τήν όρχηστρα. Τό μέρος τής όρχηστρας πού «βλέπει» στίς κερκίδες έχει γίνει από πλάκες πέτρινες προσεκτικά δαλμένες, πάνω στίς οποίες βρίσκονται οι πάγκοι τής προεδρείας, πού είναι σέ καλή κατάσταση και φέρουν έπιγραφές. Οι πάγκοι τής προεδρείας, όπως και άλλες οι κερκίδες, είναι χωρισμένοι σέ 9 μέρη μέ 8 (ή 10) κάγκελα στίς ακάλες. Οι πάγκοι έχουν κάθετη πλάτη, καθίσματα έλλαφρώς κοιλά και έρειματα σέ κάθε άκρη, έχουν δε όλοι τό ίδιο μήκος. Μέχρι τόν πάγκο 9 είναι κατασκευασμένοι με κάθε λεπτομέρεια, όμως ηδη από τήν άρχαιότητα έχουν γίνει έπισκευασές σέ μερικές ράχες με τή βοήθεια γάντων. Πίσω από αύτούς τούς πάγκους υπάρχει ένας έπιπεδος χώρος πλάτους 1 μέτρου.

Στή συνέχεια υπάρχουν οι κερκίδες, από τίς οποίες μόνο οι πρώτες 9 έχουν διατηρηθεί. Μιά τέτοια διάταξη θυμίζει αύτήν τής Έπιδαυρου, μέ τη διαφορά ότι στήν Έπιδαυρο τό κάθισμα και ή θέση γιά τά ποδιά είναι ένας ένιαίος δύκος, ένω στή Μεγαλόπολη είναι δύο διαφορετικά κομμάτια.

Τό θέατρο τής Μεγαλόπολης είναι τό δεύτερο άρχαιο άρκαδικό θέατρο

της Μεγαλόπολης (φωτ. 1978).

13. Αποψη του άρχαιου θεάτρου τής Μεγαλόπολης (φωτ. 1978).

14. Μαλλιαροπούλειο θέατρο (φωτ. 1930), τό θέατρο χιονιαμένο.

15. Η μπουκά της ακήνης με γυψίνες διακοσμήσεις από το θέατρο του Ν. Φαλήρου που χιοτάηκε στις αρχές του αιώνα μας. Σήμερα δεν ουζεται!

μετά από αύτό της Μαντινείας, πού ξαναλειτούργησε, χάρη στις φροντίδες του τοπικού πολιτιστικού συλλόγου «Πολύθιος ο Μεγαλοπολίτης», πού όργανώσε πεθατικές παραστάσεις άρχαιου δράματος (εικ. 12, 13).

Το Μαλλιαροπούλειο θέατρο της Τρίπολης

Έπειτε νά περάσει σχεδόν ένας αιώνας από τη δημιουργία της Έλλας όπου ήταν άνεξάρτητο κράτος, γιά νά άποκτησει ο άρκαδικός χώρος και πάλι θεατρική σκηνή- στέγη. Βέβαια, θεατρικές παραστάσεις, καώς και μουσικές και χωριδιακές έκδηλώσεις, έχει νά έπιδειξει ο έπαρχιακός αυτός χώρος και ίδιατερα η Τρίπολη από πολὺ νωρίτερα. Οι καλλιτεχνικές θύμια ή παρόμοιες αυτές έκδηλώσεις φιλοεργάνυνταν σε υπάθιμη κινητασιάθεατρα έποχακα, ή σε πρόχειρες σκηνές, πού στήνονταν γιά την περίσταση σε δημόσιους χώρους ή σε σχολεία και καφενεία¹⁰.

Έτσι, τά τελευταία είκοσι χρόνια του 19ου αιώνα, πού οι αύξανόμενες και άξιοζηλευτες μουσικές και θεατρικές έκδηλώσεις πληθαίνουν στην άρκαδική πρωτεύουσα, ωριμάζει ή ίδειν ων δημιουργήθει όπωδηποτέ ένα θέατρο, ιδέα πού δρισκει ύλοποιητη μέσα από την έπιμυθια του φιλόδιουσσος γιατρού Γάιοντα Μαλλιαρόπουλου, ο οποίος χρογχει με έξ ολοκλήρου δικά του έξδοια την κατασκευή ένός κομψού και πολυτελέστατου θεάτρου και τό δωρίσει στην πόλη πού τόν ανέδειξ (εικ. 14). Τό 1905 θεμελιώνεται τό θέατρο της Τρίπολης, ένα τό 1910 δίνεται ή πρώτη παράσταση. Πέντε χρόνια διήρκεσε ή κατασκευή και ο έξοπλισμός που έγινε με σχέδια του γνωστού άρχιτεκτονα Αναστασίου Μεταξά. Χτίστηκε στο κέντρο της πόλης, σε μιά έκταση 3 στρεμμάτων περίπου, διέθετε πλατεία με 112 (άρχικά) καθίσματα, ντυμένα με βαρύ γαλλικό δελουόδο, έδωστη με 80 καβισμάτα, δύο θεωρεία και 12 καμαρίνια. Έπισης, σκηνικά φερμένα από τό Παρίσιο, κουρτίνες στις πόρτες έξδου από δέρμα, ζωγραφιστή αύλαια από ιταλικό μουσαμά, πιάνο και γιλυπά που συμπλήρωνουν τήν δলη διακόσμηση. Μοτίβα με γύψινες διακομησίες διέτρεχαν τό έωστερο κούπο τού θεάτρου και ίδικτοτερα τά θεωρεία, τόν έωστε και τήν πρόσδοσης τής σκηνής, ένα δύο γύψινα προσωπεία κομμούσαν τήν έωστερη

16. Γύψινο προσωπείο από τήν έωστερη πρόσδοση του Μαλλιαροπούλειου θεάτρου της Τρίπολης (φωτ. 1975 Ν.Γ.).

πρόσδοση. Οι γύψινες αύτές διακομησίες είχαν σχεδιαστεί από τό Γάλλο καλλιτέχνη Ζολί,¹¹ ειδικά φερμένο από τό Παρίσιο γι' αυτόν τό λόγο.

Στό σημείο αυτό θέλω νά κάνω άναφορά σ' ένα άλλο θέατρο, γνωστό στους Αθηναίους, τό θέατρο του Νέου Φαλήρου (εικ. 15) πού είχε άναλογες γύψινες διακομησίες στήν πρόσδοση («μπούκα») της σκηνής και είχε κτιστεί τήν ίδια έποχη (σήμερα έχει γκρεμιστεί).

Από τή σκηνή του Μαλλιαροπούλειου θεάτρου πέρασαν, σύμφωνα με πληροφορίες, οι θησαυροί: Μαρίκα Κοτοπούλη, Ροζαλία Νίκα, ο Εύτυχιος Βονασέρα, ο Άγγελοπούλους κ.ά. Τα στρατεύματα κατοχής λεγατού τόν πλούσιου διάκοσμου του θεάτρου, έπιφερουν φθορές και τό άπογυμνώνουν. Μετά τόν πόλεμο, ή άδιαφορία τής δημοτικής άρχης, ή κακή έκμετάλλευση και ή άνθρωπινη κακομεταχείριση και άδιαφορία έδαθλώνουν τό θέατρο, ένω ή έλλειψη συντήρησης συντέλεσε ώστε τό χειμώνα τού 1975 νά καταρρεύσει ή στέγη του¹². Σήμερα, εύτυχώς, τό θέατρο της Τρίπολης άγνωσται άκομα νά κρατηθεί στή ζήν με μαραθώνιες προσπαθειες αναπαλαίωσης.

Θά μπορέσει άραγε νά ξαναλειτούργησε σαν θέατρο; Τό μοναδικό θεατρικό άρχιτεκτονία μαζί με τό νεοκλασικό τής Πάτρας, (έργο τού Τσιλλέρ) σ' ολόκληρη τή νότια Ελλάδα... (εικ. 16)

Βιβλιογραφία - Σημειώσεις

- ROSS L., Reisen im Peloponnes, Berlin, 1841 (σελ. 68).
- VALLOIS RENE. B.C.H. τόμ. 50, 1926 (σελ. 135).
- ΜΩΡΑΪΤΗΣ N., Ιστορία της Τεγέας, 1932.
- ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ N., «Οι τοιχογραφίες τού Άγινγρα «Αστερισμός»», περιοδικό Αρχαιολογία, τεύχ. 10, 1984 (σελ. 65).
- FOUGERES G., Edition A. Fontemoing, Paris, 1898.
- ΓΡΙΤΣΟΠΟΥΛΟΣ ΤΑΞΟΣ, Ιστορία της Τριπολιτείας, Τ.Α., Αθήνα, 1972 (σελ. 58).
- Εφημερίδα «Αρκαδικά Νέα», φύλλο.
- CAILLER PIERRE «Les théâtres grecoromains de Grèce», περιοδικό Style, τεύχ. 1, 1966 (σελ. 105).
- O Fiechter E., Έκανε την πιό άκριτη και λεπτομερή παρουσίαση και δημοσίευση τού θεάτρου της Μεγαλοπόλεως.
- ΑΘΑΝΑΖΙΔΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ, Εφημερίδες, «Αρκαδικός τύπος» φύλλ. 285 (τού 1938), 427-428 (τού 1954) και «Αρκαδικά Νέα» φύλλο 753 (τού 1961).
- ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ ΝΙΚΟΣ, Μαλλιαροπούλειο θέατρο, Αθήνα, 1980 (Α έκδοση έξαντατημένη).
- Γρηγοράκης Νίκος, στό ίδιο.

Οι φωτογραφίες είναι τού συγγραφέα. Οι παλιότερες ανήκουν στό αρχέο του.

Ancient and Contemporary Theaters in Arcadia

N. Grigorakis

From the theaters of the arcadic cities-states only a limited number has survived in ruined and/or fragmentary condition. The small theaters of Mandineia and Tegea built in the center of the city on artificial low hills; the small theaters on the acropolis of Orchomenos and Aigion built on the hill slopes; and finally the theater of Megalopolis, the first in capacity not only in Arcadia, but in the entire Greece. Since the hellenistic age, only in the beginning of our century the art of theater has found a proper shelter in the area, i.e., the Malliaropoulos Theater, built in Tripolis, the capital of the province of Arcadia. Mistreated by time and neglected by man, this theater is now under restoration with the hopeful perspective to accomodate on stage new performances.